

A KERESZTÉNY RENDI ÁLLAM PUBLICISZTIKÁJA AUSZTRIÁBAN¹

AUSTRIAM INSTAURARE IN CHRISTO, Ausztriát megújítani Krisztusban. Dollfuss kancellárnak ezek a szavai fejezik ki a legtömörebben azt, ami most Ausztriában végbemegy.

Nem egyszerű rendszerváltozásról, politikai vagy kormányzat változásról van szó, hanem az egész állam, társadalom és az egyes ember átalakításáról. A keresztény rendi állam fogalmában, amiről most annyi szó esik, mindkét szónak egyformán megvan a hangsúlya.

A „Quadragesimo anno“ pápai enciklika megadta a körvonalakat, a mai ausztriai kormányzat ezeket az elveket teljes egészükben magáévá tette és igyekszik konkrét tartalommal megtöltve az életben megvalósítani. Minthogy egyrészt konstruktív és konzervatív reformról van szó, tehát az eredményt minden radikalizmus és zökkenő nélkül akarják elérni, másrészt mivel nemcsak az alkotmány, hanem az egész társadalom átalakítására törekcsenek, elengedhetetlen, hogy a társadalom megértse, mi történik és öntudatosan foglaljon állást a reform mellett. Tehát a társadalomnak meg kell ismerkednie a keresztény rendi Ausztria célkitűzéseivel.

E cél érdekében indult meg az elmúlt év decemberében „Der Christliche Ständestaat“ címmel egy folyóirat, hogy elsősorban az ausztriai intelligenciát nyerje meg ez új feladat számára.

Ez a feladat túlnő a politika keretein. „Mélyreható, szellemi megtisztulást követel világnézeti módon. Hamis és zavaros gondolatokkal, a gazdasági materializmussal és a vér materializmusával, a liberális individualizmussal és a pogány állammindenhatósággal a nyugati gondolkodás nagy klasszikus formulázásait kell szembeállítani. Az önmagukat ad absurdum vitt tévedésektől való elfordulás, de egyszersmind új forrongások és zavarok korában tisztán ki kell dolgozni örök, általánosan érvényes ideákat az államról, nemzetről, népközösségről, jogról, tekintélyről, szabadságról és személyiségről: ezen a módon szolgálhatja Ausztria a németiség igazi tradícióit“. A Ch. St. tehát nemcsak a rendi állam mivoltával foglalkozik, hanem mindazzal, ami a modern Ausztria fogalmához hozzátartozik.

Az új Ausztriát négy vonás jellemzi, amint Dietrich v. Hildebrand² — szemmeláthatólag a folyóirat szellemi vezetője — világosan körvonalazza: keresztény, rendi, német és független. Vagyis a liberalizmus

¹ Elsősorban Der Christliche Ständestaat és az österreichische Wochenhefte folyóiratok alapján.

² D. v. Hildebrand volt müncheni egyetemi tanár, aki a hitlerizmus elől Ausztriába költözött és ott a rendi gondolat megalapozásában nagy része van. Az idézetek többsége az ő cikkeiből való, különösen: Oesterreichs Sendung, 1. szám.

likvidálására törekszik, anélkül, hogy az új szélsőséges irányokba csapna át, bolsevizmusba vagy nemzeti szocializmusba, sőt éppen ezek ellen a legerősebb gát akar lenni, tehát keresztény. Az osztályharc legyőzése, az érdekellentét kiküszöbölése céljából rendi állammá akar alakulni. Minthogy szerinte a nemzeti szocializmus a németiség évezredes hivatását és kultúráját megtagadja, átveszi a birodalom szerepét, mert önmagát gyökerestől németnek tartja és végül mindezen célok elérésére és hogy a történelem folyamán kifejlődött egyéniségét megtarthassa, küzd önállóságáért.

A liberalizmus Európaszerte hitelét veszítette, a vele szembe fordult közhangulat legszélső megnyilatkozásainak a bolsevizmus és a nemzeti szocializmus tűnik föl. Pedig alaposabb vizsgálat után kitűnik, hogy ezek nem képesek elődjük hibáinak a kiküszöbölésére, mert „a tévedés tulajdonképpeni gyökerét megtartják és csak fordított előjelekkel folytatják.“ A liberalizmus alaptévedése, hogy az embert elszakítja Istentől, nem ismeri el a hozzá való viszonyát és a vele való hasonlóságot, tehát leszállítja a személyiség értékét, az ember szellemi mivoltát. Ennélfogva semmi olyan irányzat nem győzheti le, amely ugyanezen hibákban szenved, sőt nem más, mint a hibás kiindulópont fokozása.

A bolsevizmus és a nemzeti szocializmus antipersonalizmusba esnek. A bolsevizmus számára a személy csak „res“, csak dolog, „önmagában organizálódott anyag“. „A nemzeti szocializmus számára csak fejlettebb élőlény, amelyben a szellemi élet csak a faj és vér következménye.“ „A liberális individualizmusbeli egyes személy jólétének bálványozása helyére a bolsevizmusban az állam bálványozása lép“, a nemzeti szocializmusban a fajé.

Ausztria keresztény alapon áll, tehát a liberalizmustól éppen olyan határozottan elfordul, mint amilyen határozottan szembeszáll a másik áramlattal. Ezek közül a nemzeti szocializmus fenyegeti közvetlenebbül a hitlerista Németország részéről s ezért a Ch. St. egyik főfeladatának tartja, hogy a nemzeti szocializmus „reinrassiger Materialismus“[^] tisztán állítsa a közönség szeme elé és vele szemben mindig hangsúlyozza a kereszténység igazságait, melyeknek érvényessége nemcsak egyes nemzetekre terjed ki és amelyek nem ismernek egyedül értékes, minden más fölött uralkodásra hivatott fajt. A hitlerizmus szerinte „a kispolgár, a féligképzett, a kisebb tehetségű“ ember alkotása, aki a szellemnek csak a vitalitásból fakadó, tehát alsóbbrendű szféráját ismeri el és azt bálványozza. (Hildebrand: Der Sklavenaufstand gegen den Geist, 7. sz.)

A nemzeti szocializmus felfogása szerint a tudományban nem az objektív igazság a fontos, hanem hogy a nép egyéniségéből organikusan nőtt-e ki, tehát a legtisztább relativizmus alapján áll. Nem más a művészettel szemben való állásfoglalása sem. A művészet szuverenitásáról tudni sem akar, önálló művészi érték nem jön tekintetbe, csak az, ami a népben gyökerezik. Még ridegebben tűnik ki e gondolkodásmód visszásága vallási téren. Mint a tudomány terén, itt sem az objektív igazság dönt, hanem az, hogy megfeleljen egy képzelt faji alapstruktúrának. „Krisztus mellett Wotanról és Baldurról sem szabad elfeled-

kezni.“ Ez a felfogás pedig nem valami szélsőséges elemek szellemi eltévelyedése, hanem a Harmadik Birodalom hivatalosan szentesített alapelve. A hitlerista hivatalos Westdeutscher Beobachter írja: „Vér és becsület, ezek az örök szavak, életünk értelme, ez a német ember sokezeréves, mélyen belső vallásos vágyának beteljesedése“. Mindez tisztán folyik a nemzeti szocializmus fajimádatából. Vagy be kell bizonyítani, hogy Krisztus árja és benne is csak az északi vér felsőbbsege nyilvánult meg, amivel együttjár istenségének tagadása, vagy pedig el kell vetni a kereszténységet és helyette egy egészen új, német kereszténységet csinálni. (Hildebrand: Der Sklavenaufstand és P. Zyrill Fischer, O. F. M. Ehre oder Liebe als Höchstwert, 16. sz.)

Egészen természetes, hogy a tisztán keresztény, sőt határozottan katolikus elvek alapján álló Ausztria nem találhat kompromisszumot ezzel az új-pogány világnézettel, az állásfoglalás vele szemben csak a harc lehet, amely harc ismét rehabilitálni akarja a szellemet, az emberi személyiség szellemi mivoltát. „A vallás szerepe elsődlegesen nem abban áll, hogy nélkülözhetetlen alap és feltétel a tökéletes állam számára, a kultúra teljes virágzása, az emberiség egysége számára. Bizonyos, hogy az is, de végső és tulajdonképpeni értelme túl van mindezeken. Maga az állam, a nemzet, a család stb. számára a legfőbb és végső cél nem az ő természetes tökéletességük, hanem hogy bevonatnak a világ megszentelésébe, hogy Krisztus király bennük“. Nemcsak az egyén, hanem az állam, a nemzet végső feladata is Isten dicsőítése.

Nem nehéz észrevenni a két felfogás gyökeres ellentétét. A nemzeti szocializmus szemében az állam cél, sőt egyetlen célja minden emberi törekvésnek, mert az állam a faj legfelső kifejezésformája. A keresztény felfogásban az állam csak eszköz magasabb cél elérésére, hogy minden egyes ember számára oly helyzetet biztosítson, melyben Isten dicsőségét szolgálhassa. Ehhez természetesen nem elég a társadalomnak felülről való mechanikus megszervezése. „Semmi sem lenne végzetesebb, mint ezt a megújulást elsősorban az államtól várni“. Az egyes embernek először önmagát kell megújítania, aztán fog csak megújulni az állam is. (Hildebrand: Instaurare omnia in Christo, 17. sz.) Az osztrák állam nemcsak nem akarja gátolni szabad mozgásában az egyházat, hanem a kancellár szavai szerint: „Mi azt akarjuk, hogy a katolicizmus nálunk ne csak túrt legyen, hanem hogy az állam alkotmányában együttműködjenk“.

Az új AUSZTRIA második célkitűzése, hogy rendi állam legyen. A liberalizmus teljesen atomizálta a társadalmat, a munkamegosztás fejlődésével a középkori rendek szétestek és helyettük a széttagolt társadalom az osztályharc áldozatává vált. A liberalizmus a szabad érvényesülés elve alapján állván, segíteni nem tudott, a szocializmus pedig az osztályharcot alaptétellé emelte és nem tudott mást elképzelni, mint „a kisajátítók kisajátítását“ az állam által. A rendi állam úgy segít a helyzeten, hogy hivatási alapon csoportosítva egy rendbe tömöríti a munkaadót és munkást és érdekellentét helyett érdekközösségbe hozza őket. Az egymás fölött álló osztályok, illetőleg — hierarchikus

középkori rendek függőleges tagoltsága helyére a horizontális tagozottság, az egymásmellettség lép.

A rendek másik célja az állam tehermentesítése. Az osztályérdekkel szemben az állam képviseli az osztóigazságot, az állam örökös a közjó felett. Hogy ezt a feladatát teljesíthesse, meg kell szabadulnia a mellékes természetű ügyektől. Ezért a rendeknek autonóm testületeknek kell lenniök, amelyek saját, kevésbé jelentős ügyeiket a saját hatáskörükben intézik el. Az osztrák állam a rendeket a pápai körlevél szellemében fogja föl. Eszerint a rendek olyan testületek „melyek a rokon hivatásokat magukban egyesítik és, ami a legfontosabb, a maguk körén belül lehetőleg autonómok, még pedig addig a fokig, amíg az állam közös javára nézve nem káros“. Nem az encyklika értelmében vett rendi állam tehát az, amelyben a rendeknek csak tanácsadó szerepük van vagy pedig „hasznavehetetlen pótlékai a pártparlamentnek“. (R. John: Österreichische Betrachtungen zum päpstlichen Rundschreiben „Quadragesimo anno“, n. sz.)

De nem lesz-e ez a berendezés káros az állam tekintélyére? A felelet ebből a körből tagadó. A keresztény felfogás az állam tekintélyét igen magasra emeli azért, hogy Istenre vezeti vissza azt. Az állam Isten helytartója bizonyos hatáskörben. Tehát elveti a népfelség elvét. Az államhatalom fönnáll és nem az alattvalók önkéntes meghódolásától függ. Ez a felfogás csak a hatalom eredetét illeti, hogy ennek a tekintélynek ki legyen a hordozója, az államforma kérdésébe nem szól bele. Hogy mennyire nem ellensége ez a felfogás az állam tekintélyének, legjobb bizonyítéka, hogy Ausztria mai kormányzata sokkal inkább a tekintélyi elv alapján áll, mint elődei. (Hildebrand: Autorität und Führertum, 1. és 2. sz.)

A rendi államhoz való átmenet nem mehet máról holnapra. Egyelőre az 1934 március 2-án kiadott rendelet a rendeket előkészítő „Gewerkschaftsbund“ megszervezéséről, még csak a körvonalakat rajzolja meg a további munka megkönnyítése érdekében. Nem is lép életbe a kiadás idejében, hanem csak 1934 július 1-én. Hivatási alapon öt csoportra tagolódik a Gewerkschaftsbund: ipar és bányászat, kisipar, kereskedelem és közlekedés, pénz- és hitelügy, végül szabadfoglalkozások. A mezőgazdasági népesség és az állami szolgálatban állók megszervezése külön rendelkezés alapján fog történni. A Gewerkschaftsbund feladata kollektív szerződések kötése, viszályok kiegyenlítése egyeztető eljárások segítségével; jelentések, vélemények és előterjesztések tétel az illetékes hatóságoknál a munkásokat és alkalmazottakat illető ügyekben (t. i. egyelőre még csak a munkások és alkalmazottak megszervezéséről van szó, a munkaadók bekapcsolása ezután fog történni). További feladatai gazdasági és szociális berendezések alkotása a tagok és családjuk számára, végül a hivatásbeli kiképzést illető berendezések, ami a hivatásbeli utánpótlásra vonatkozik. (Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich, 1934, 233, 234. 1.)

AUSZTRIA KERESZTÉNY rendi állam mivolta semmiképpen se jelenti németiségének megtagadását. „Mi nem a német nép ellen, hanem a német népért küzdünk és Ausztria ma egyetlen reménysége a németek

millióinak a német birodalomban, akiknek csak egyetlen kívánságuk van, hogy mi függetlenségünket megtartsuk, hogy nekik támaszt adhassunk“. A birodalmi németiség e felfogás szerint elfordult a régi, igazi német kultúra útjaitól.

Az ausztriai németiségre vár tehát a hivatás, hogy fölemelje a német keresztény kultúra elejtett zászlaját és megmentse a jövő kor számára. „Ausztria fogja regenerálni a nemzeti szocializmustól megszabadított Németországot“. „Mi németeknek érezzük magunkat és a német kultúra nemcsak örökségünk, hanem küldetésünk is“. „Ezt a küldetésünket csak a mi sajátos osztrák módunkon tudjuk betölteni, amely talán kevésbé zajos és követelődző, de állhatatosabb és hatásosabb“. (Hildebrand: Oesterreichs Sendung és Heinrich Mataja: Das europäische Problem, 3. sz.)

„A világ fog ítélni afölött, ki használt legjobban a német népek, a nemzeti szocialisták-e vagy a katolikusok“. (Dollfuss.)

Ezen az általános német kulturális feladaton kívül úgy érzi a mai Ausztria, hogy feladata átvenni a német kisebbségek vezetését is. Eddig a német birodalom végezte az idegen országokban, főleg az utódállamokban élő német kisebbségek kulturális vezetését. De ha a nemzeti szocialista elvek a többi európai államokban is érvényesülnek, minden állam el fogja nyomni a területén élő nemzetiségeket. „A totalitás elve alkalmazásának a Németországgal szomszédos államokban is egyenesen a német kisebbségek pusztulására kell vezetnie.“ Egészen más elveket követ Ausztria, mely más népek megértésére törekszik, ennélfogva Bécsnek kell a német kisebbségek kultúrközpontjává válnia. Ezért foglalkozik a Ch. St. a külföldön élő németiség problémáival is.

Ausztria most megismert hármass szerepéből nem következhetik más, mint hogy függetlenségét a német birodalommal szemben minden erővel meg akarja védeni. Erre a független állásra képessé teszi periferikus fekvése, önálló története és az ezek alapján kifejlődött sajátos egyénisége. Így játszhat majd fontos szerepet az európai béke érdekében. Anschluss esetében ellenben „a barna áradat egyszerre előntőie Európát, kiterjedne az Adriai tengerig, hullámaival verdesné a Balkánt és a Kárpátokat. A kár, amit ezáltal az európai egyensúly szenvedne, oly hatalmas, hogy minden közelebbi fejtegetés fölösleges“. Ha ellenben az önálló Ausztria megerősödik, „Európa szívében, Németország határán a biztonság és béke erős eleme nő fei“. (Graf Róbert d’Harcourt: Oesterreich, von Frankreich aus gesehen, 2. sz.)

A rendkívül értékes folyóiratnak azonban — azt hisszük, két fogyatkozására kell rámutatnunk. Az egyik az, hogy Ausztria problémáival túlságosan csak a teoretikus oldalukat tekintve foglalkozik. Nem akarjuk csökkenteni az elmélet értékét, főleg ilyen esetben, mikor egy egész társadalompolitikai és szociális gondolkodásnak világnézeti alapon való átalakítása a cél. De az absztrakt mellett a konkrétnek sem szabad háttérbe szorulnia. Nem elég ismertetni az elméleti alapelveket, hanem a közönséget meg kell ismertetni a gyakorlati megvalósulás lehetőségeivel is, például, hogy milyen feladatokat ró a rendezhez való tartozás az egyes emberre, mik a gyakorlati megvalósulás módozatai a különböző hivatásoknál, milyen a mai Ausztria gazdasági

állapota és így tovább. Ha a folyóirat célkitűzése csakugyan az, hogy a modern Ausztria problémáival akar foglalkozni, nemcsak a rendi állam fogalmával, ezeket a kérdéseket sem mellőzheti el. Lehetséges azonban, hogy mindezekre csak később kerül sor, hiszen maga a keresztény rendi állam fogalma még annyira kevéssé ismert a nagy tömegek előtt, azonkívül a liberalizmus gazdasági és szociális mentalitása még oly erősen él az emberekben, hogy hosszú időbe fog tartani, míg az alapelveket mindenki magáévá tudja tenni.

A másik dolog, aminek a hiánya feltűnik, hogy a folyóirat egyáltalán nem foglalkozik az ausztriai ifjúság kérdéseivel. A keresztény rendi állam nem egy napra készülő alkotás, hanem az egész további fejlődés alapja. Életbevágó fontosságú lenne tehát, hogy az ifjúság mindenestől magáévá tegye ezeket az alapelveket, mert egykor ők fogják folytatni a mai vezetők munkáját. Márpedig Ausztriában az a helyzet, hogy éppen a jövő intelligenciájának a vezető rétege, az egyetemi ifjúság nagyobb részben a nemzeti szocialista ideológiához húz. Kérdés, hogy ha ezeket nem igyekeznek minden erővel megnyerni az új keresztény állameszmének, kiállja-e majd a teherpróbát az eljövendő évtizedekben az új Ausztria.

„A népek életében vannak órák, mikor az Isten nagy feladatra szólít. Ha a hívást megértik és teljesítik, akkor adódnak azok a sajátos nagy pillanatok, melyekben a népek sajátos nemzeti géniuszuk kifejlesztésén túl jelentősen benyúlnak a világtörténelembe. Ilyen nagy óra kétféle van: a kulturális virágzás kora, a saját géniusz spontán kiáradó kifejlődése, mint a Cinquecento Itáliában, a XVIII. század Ausztriában — és pillanatok, melyekben egy országnak mint egésznek jut gondviselészerű kollektív feladat nagy jelentőséggel az emberiségre nézve, mint Ausztriának az ellenreformáció vagy a török háborúk korában. Míg az előbbi esetben nem szükséges különös vigyázat a nemzeti köztudatra, az utóbbi esetekben szükség van erre. A nagy kollektív misszió felismerése szükségszerűen a nemzeti egység újjáébredésére vezet. De nem a nemzeti érzésnek mint ilyennek eleveisége teszi nagyvá a pillanatokot, hanem a nagy gondviselészerű feladat tiszta fölismerése és a feladat tökéletes teljesítése.“ (Hildebrand többször idézett cikke.)

„Ilyen Ausztria mai nagy órája.“ Ezt mondják a mai Ausztria vezetői a rendiség új útjain, s anélkül, hogy mi magyarok e szomszédállamunk belső evolúciójához állást akarnánk foglalni, talán nem árt, ha a fentiekben megismerkedtünk a szellemmel, mely ez átalakulást irányítani próbálja.

CSAPODY CSABA